
03.05.2017

Seotud lingid

[Finantsinspektsiooni aastaraamat 2016](#)

[Eesti finantsturu ülevaade 2016](#)

Tallinn, 3. mai 2017

Austatud Riigikogu juhataja, lugupeetud Riigikogu liikmed. Vastavalt Finantsinspektsiooni seadusele esitasime inspektsiooni aastaaruande Riigikogule. Aastaaruandes käsitletakse 2016. aastal toimunud olulisemaid sündmusi, suundi ja tegusid Eesti finantsturul ning finantsjärelevalves.

Aasta tagasi täpselt 3. mail 2016 seisin teie ees ja andsin aru 2015. aasta kohta. Oleme Finantsinspektsioonis harjunud, et tavaliselt antakse aru meile, seda teevad finantsjärelevalve subjektid. Täna on Finantsinspektsiooni aeg anda aru Riigikogule ja seeläbi tegelikult kogu rahvale. Säherdune aruanne on meie töö iga-aastane kõrghetk: kirjeldada oma tegevusi ja anda ülevaade olukorrast finantsturul, samuti saada väga väärtuslikku tagasisidet.

Kui võtsin üle Finantsinspektsiooni juhtimise, siis seisis mu meeskonnal ees mitmed keerukad väljakutsed. Meil oli patiseisus pank, Eesti Krediidipank; meil olid kuhjunud tõsised riskid rahapesu tõkestamise valdkonnas; meil oli segadus ja võib-olla isegi soovimatus tegeleda kiirlaenuettevõtete järelevalvega. Lisaks oli järelevalve kaugenenud ärksatest ja heas mõttes innovaatilistest inimestest turul. Euroopas olid valmimas euroala pangandusliidu kaks sammast – pangajärelevalve süsteem SSM ja kriisilahendamise süsteem SRM. Väga olulised institutsioonid. Ka nendega optimaalne liitumine ja Finantsinspektsioonis kriisilahenduse funktsiooni loomine ning mehitamine olid tõsised väljakutsed. Selle kõrvalt tuli säilitada ja tõsta järelevalve kvaliteeti, hoida ja arendada tugevusi ning kõrvaldada nõrkusi. Süstida oma töötajatele indu ja suunata keerukate küsimustega kvaliteetselt, mitte lihtsalt, vaid kvaliteetselt, tegelema.

Looduseski võtavad tulemused teatud loomuliku aja. Õun ei saa koheselt küpseks ja liblikas teeb aja jooksul läbi mitu transformatsiooni. Nii oli ka Finantsinspektsiooni ees seisnud väljakutsete lahendamisega.

Patiseisus panga - Eesti Krediidipanga – lahendasime selliselt, et praeguseks on pangal tubli ja tugev Eesti omanik, tuntud ärikonglomeraat COOP. Krediidipanga vana juhtkond on asendatud

uuega ja töötatakse uue strateegiaga. Seda on siin lihtne ja hea öelda, kuid protsess selle saavutamiseks oli pingeline, nõudis kõigilt head koostööd ja vastastikkust usaldust. Teinekord tundub mõnus öelda, et „tuleks teha trahvi“ või „tuleks meede rakendada“, kuid tegelikult elus finantssektoris nõuavad need punktuaalset õiguslikku juveliiritööd. Meil on säherduseks juveliiritööks olemas hea võimekus, kuid töö on üüratult kalline. Teatud juhtudel on õigussunni rakendamine vajalik ja mõistlik. Kuid teistel asjaoludel, kui probleemi saab lahendatud ärilise meetodiga, heaga lahendatud, siis suuname pigem sellisele lahendile, eelistame seda. Seda finantsstabiilsuse ja hoiustajate rühma huvides.

Rahapesu tõkestamise osas tuleb alustuseks lahti rääkida, mis on rahapesu ja mis rolli selle tõkestamisel täidab Finantsinspeksioon. Rahapesu on kuritegelikult teenitud raha varjamine või muundamine legaalseks rahaks. Sellistel protsessidel ei ole eos templeid peal, et tegu on rahapesuga. Rahapesu tuvastamisega, algsete tõkkemeetmete rakendamisega konkreetsetes kahtluses ja süüdistuste esitamisega tegevad õiguskaitseasutused: politsei ja prokuratuur.

Finantsinspeksiooni ülesandeks on see, et Eesti finantssektorit ei kasutataks ära kuritegelikel eesmärkidel. Rahapesu tõkestamise valdkonnas, loomulikult seaduse alusel, kontrollime riskipõhiselt, et pankadel ja teistel finantsvahendajatel oleksid organisatsioonides piisavalt kõrged barjäärid ning head kontrollid, mis võimaldaksid eristada terad sõkaldest. Juhin tähelepanu, et eos ei ole rahapesu protsessidel peal templeid. Kuid mõistlikud kahtlused ja võimalikud algsed tuvastusmehhanismid peavad pankadel olema. Isegi siis, kui kahtlaseks osutunud raha tuleb teiste Euroopa Liidu riikide pankadest.

Finantsinspeksiooni tööd rahapesu tõkestamise valdkonnas iseloomustavad järgmised valitud faktid:

Tegime rahapesu tõkestamise valdkonnas 2016. aastal kolm kohapealset kontrolli ja 37 kaugkontrolli. Tehti koostööd partnerorganisatsioonidega, koostati analüüse, peeti neli infopäeva turuosalistele. Finantsinspeksioon rakendas ühele krediitiasutusele ettekirjutuse ja ühte makseasutust suunasime esitama tegevuskava.

Üheks oluliseks rahapesu riski markeriks on mitteresidentide osakaal kõigist klientidest. 2014 aasta lõpus oli mitteresidentide hoiuseid kõigist hoiustest 19%, 2016 lõpus 13%. Offshore piirkondadest klientide arv 2014 oli 8,5% kõigist klientidest, praegu 4,3% (2016).

Kokkuvõttes, oleme siin korralikult pingutanud ja see töö jätkub. Täiendavalt plaanime kokku kutsuda ümarlaua meie pankadest, IKT ettevõtjatest ja teistest, kus käsitleme protsesse ja süsteeme, mis võimaldaksid pankadel paremini seirata oma kontodel toimuvat ka kliendi pardalevõtmisele järenevalt.

Haakuv teema on korrespondentpangandus. Siinkõneleja oma 3. mai 2016 ettekandes Riigikogule kirjeldas selle olemust ja seotud riske. Kõik see kehtib ka tänasel päeval. Korrespondentpanganduse küsimus ei ole mitte ainult Eesti-keskne, vaid tegu on globaalse teemaga, mida on hiljuti sisuliselt analüüsinud näiteks ka Rahvusvaheline Valuutafond IMF.

Korrespondentpangandus on lepinguliste suhete kompleks, milles osalejad vastastikku kehtestavad üksteisele tingimusi lähtudes oma riski-isust. Muutuv keskkond, näiteks välispankade nõrkadest kontrollidest tulenenud hiigeltrahvid rahvusvaheliste finantssanktsioonide rikkumise eest, kahtlemata oluliselt mõjutab korrespondentsuhete tingimuste sisu ja osapoolte riski-isu. Ka seadust täitev kohalik pank ei pruugi vastata neile lepingutingimustele, mida kohaldatakse teatud korrespondentsuhetes. Seaduse täitmist kontrollival avalikõiguslikul järelevalvel on sellisel juhul korrespondentsuhete

katkemisega üksnes kaudne seos, kui sedagi. Pangad ise on korrespondentsuhete tingimuste läbirääkijaks ja katkemise põhjuseks, kui see peaks juhtuma.

Finantsinspeksioon tunneb samuti muret korrespondentsuhete katkemise riski üle. Meile omaselt ei jää me paljasõnaliseks, vaid kavandame selles valdkonnas konkreetseid tegevusi. Eesti finantsturul õhu puhtamaks löömise kõrval oleme leidmas, et me ei peaks oma edusammudest häbenema kõneleda headele partneritele siin, Euroopas ja nt ookeani taga. See võib kaasa aidata meie turuosalistele korrespondentsuhete valdkonnas, kui turg on ise ja vajadusel finantsjärelevalve järeleaitamisel saanud piisavalt sobivasse seisu.

Krediidiandjate ja –vahendajate seadus ehk KAVS on nüüdseks täiel määral

rakendunud. Kokkuvõtteks on meil 55 uut krediidiandjat ja –vahendajat pluss pankadega seotud 12 krediidiandjat. Nende kogulaenuportfell tarbimislaenude lõikes on 741 miljonit eurot (31.12.2016), millest ainult 166 miljonit on pankadega mitteseotud krediidiandjate portfell. Võrdluseks, et pankade endi kogulaenuportfell tarbimislaenude osas on 628 miljonit eurot, kui välja jätta hüpoteeklaenud. Ja pankadega seotud krediidiandjate oma lisaks 575 miljonit eurot. Krediidiandjate seltskond on kirju, seal on nii panganduskontsernidesse kuuluvaid liisingettevõtjaid, järeelmaksu pakkuvaid kommunikatsiooniettevõtjaid kui ka klassikalisi kiiralaenukontoreid.

KAVSi rakendamisel praeguses faasis oleme liikunud rutiinse riskipõhise järelevalve teostamisele. Teatud suuremate kiiralaenukontorite kohapealsed kontrollid ei sisenda just ülemäära optimismi. Sadadesse lehekülgedesse ulatuvad põhjalikud kontrollaktid võib lühidalt kokku võtta järgmiselt: (i) aegajalt rikutakse intressilae nõuet ja (ii) sisekorrad kas ei vasta tegelikule elule või vastupidi, mõlemad on probleem. Sellest tööst on koorumas ka meie, kui erapooletu eksperdi, esmased tähelepanekud KAVS võimalike puuduste osas.

Haakuva teemana oleme täheldanud, et riskid on tõusnud ühisrahastuse valdkonnas.

Ühisrahastus võimaldab finantseerida selliseid projekte, initsiatiive ja tarbijate soove, mida senised finantseerimislahendused ei pruugi alati rahuldada. See aga tähendab riske, mille olemasolu ja võimalikku iseloomu peab investoritel olema võimalus juba eos mõista.

Oleme teinud ettepanekud valdkonna optimaalseks reguleerimiseks ja ka turu avamiseks Euroopa Liidus. Kusjuures algselt ei kostunud seepeale ühisrahastusplatvormide käteplaginat. Pärast pisukest analüüsi on aga turuosalistes leidmas, et teatud täiendav reguleerimine siiski võib olla üldistes huvides ja positiivne.

Näeme ka seda, et Finantsinspeksiooni järelevalve alla mittekuuluvad hoiu-laenuühistud reklaamivad väga jõuliselt kõrgete intressidega hoiustamisvõimalusi. Ega inimesed tee vahet neil ühistutel ja pankadel, eriti kui esimesed pakuvad oluliselt soodsamat hinda. Siin on mõttekoht, kas hoiu-laenuühistute tegevuse reguleerimine jääb samaks, seda muuta põhjalikumaks ja mis küsimustes ning kas peaks hoiu-laenuühistud allutama avalikule finantsjärelevalvele.

Veel ühistevõrgust. Finantsinspeksioon andis tegevusloa tulundusühistule Tuleva kuuluvale pensionifondivalitsejale. See peaks suurendama konkurentsi II samba pensioni kogumisfaasis.

Tuleva on ise avaldanud, et tema valitsetavad fondid hakkavad investeerima indeksitesse. Mitmed teisedki pensionifondivalitsejad tõid turule indeksitesse investeerivad fondid. Sellist fondi iseloomustab passiivsus investeerimistegevuses: tähendab osakuomanikule võimalust turu kui terviku liikumisega kaasas käimiseks, kuid kadunud on reaktsioon ja teenimisvõimalus turuolukordade muutusest. Kutseoskus passiivseks varavalitsemiseks on enamstandardne, kui nii

võib öelda, seeläbi on teenus ka väiksema kuluga.

Teenuste valiku mitmekesistamise mõttes on tühimiku täitmine tervitatav. Sellegipoolest ei peaks tulevane pensionär laskma end hullutada sellest, et ühel või teisel varavalitsemise viisil on parema tulemuse garantii teise ees. Selliseid tagatise investeerimisvaldkonnas ei ole.

Meil Eestis on seoses tehnoloogilise progressiga tekkinud ärksaid nišiettevõtjaid, kes näevad finantsturul võimalusi ja rahuldamata nõudlust. Eestiga seotud 43 iduettevõtet on ennast moel või teisel seostanud finantsteenustega või nimetanud ennast fintechiks. Need fintech ettevõtjad on reeglina väiksed ja neid teinekord hirmutab finantsturgude regulatsioon ning järelevalve oma keerukuses. Taoliste hirmude mahavõtmiseks löime 2016. aastal finantsinnovatsiooni töörühma. Töörühma peamisteks ülesanneteks sai (i) luua alaline ja toimiv kontakt ning teabevahetus Eesti uuendusliku finantstehnoloogia ettevõtjatega; (ii) koguda ja analüüsida teavet uuendusliku finantstehnoloogia väljatöötamise, arendamise ja rakendamise õiguslikest kitsaskohtadest.

Töögrupi senise tegevuse jooksul on nõustatud või muul põhjusel otsekontaktis oldud 15 finantstehnoloogia ettevõttega. Kontaktide sisu iseloomustavad järgnevad märksõnad: plokiahela tehnoloogia, virtuaalvääringud, isikute identifitseerimine ja autentimine samas kohas viibimata, ühisrahastuse, digitaalteenuste jurisdiktsioon. Meie töörühm plaanib oma tegevuse muuta enam nähtavaks ka virtuaalmaailmas ja võimaldada dialoogi online'is elektrooniliste kanalite vahendusel, ühena esimestest Euroopa finantsjärelevalveasutustest.

Lisaks iduettevõtjatele oleme ka tarbijahariduse osas liikunud inimesele lähemale. Meie loenguid finantsturust ja –teenustest tullakse kuulama Paidest ja Viljandist. Koostasime 2016. aastal uue finantsaabitsa. Esmatrükk 2011. aastast oli vananenud. Täiendatud trükk leidis veel soojema vastuvõtu kui ootasime: paljud kooliõpetajad on leidnud, et lihtsas keeles raamatut saaks kasutada ka õppevahendina tunnitöös. Tänapäevaks on uued finantsaabitsad jõudnud viiekümnele koolile, samuti on 500 eksemplari antud Tallinna Hoiuraamatukogule jaotamiseks üle vabariigi kohalikele raamatukogudele. Eesmärgiks on jaotada finantsaabitsad suurimale võimalikule arvule koolidele.

Lõpetuseks mõni sõna meie finantsturu kapitalitugevusest. Eestil on tugev finantssektor, mis loob head eeldused majanduskasvuks. Eesti oluliste finantsvahendajate puhul nõrkadest bilanssidest rääkida ei saa. Meie finantssektori näitajad, eriti just panganduses, viitavad keskmisest oluliselt kõrgemale kvaliteedile Euroopa keskmisega võrreldes. Puudub minevikutaak halbade varade näol, vähene kapitaliseeritus ja madal kasumlikkus, mis piiraks ebamõistlikult ühiskonnas finantsvahendajatel oma rolli head täitmist.

Finantsinspektsioon jätkab, sealhulgas koostöös Euroopa Keskpangaga, finantsstabiilsuse hoidmist, nõudes finantsvahendajatelt piisavate kapitalipuhvrite olemasolu, läbipaistvate ja toimivate likviidsuslahendite arendamist. Lisaks hoolitseme endiselt, et meie finantsvahendajaid juhiks ausad inimesed, et sisekontrollisüsteemid toimiks paremini ning ärikestlikkus oleks läbimõeldud ja –proovitud.

Oleme lõimunud euroala pangajärelevalve süsteemi SSM-ga ja kriisilahenduse süsteemi SRM-ga. Valmimas on euroala hoiusekaitse süsteem EDIS. Arvan, et Finantsinspektsioon on Euroopa Liidu asutustega kõige laiemalt ja sügavamalt lõimunud Eesti institutsioon, kes ka väliskolleegide jaoks esindab ühelt poolt elutervet konservatiivset suhtumist finantsturul ja teisalt on avatud kontrollitud innovatsioonile ning tehnoloogilisele progressile.

Lugupeetud Riigikogu liikmed!

Finantsinspeksiooni keskseks ülesandeks on säilitada finantsstabiilsus, hoolitseda tervikuna finantsturgude ausa ja läbipaistva toimimise eest. Teile kättesaadavaks tehtud Finantsinspeksiooni 2016. aasta aastaraamat nende ülesannete täitmist 2016 aruandeaastal, Finantsinspeksiooni tegutsemise 14. aastal kirjeldabki.

Täna tähelepanu eest!